

ZAKAJ SE SLOVENCİ V TOLIKŠNI MERI UKVARJAJO Z ODKRIVANJEM NEKORISTNEGA SVETA

SLOVENSKI ALPINISTIČNI MARATON

V ljubljanskem Cankarjevem domu, osrednjem slovenskem kulturnem hramu, je bila sredi januarja gorniška velepriredeitev, kakršne v tej zgradbi še ni bilo. Ker pod to streho že od vsega začetka namenljajo precej pozornosti alpinističnim odpravam in uspehom slovenskih alpinistov, ki so ime Slovenije ponesli v svetovni alpinistični vrh, so se v Cankarjevem domu odločili organizirati Alpinistični maraton, teden dni trajajočo prireditve, na kateri so poskušali iz več zornih kotov osvetliti alpinizem, himalajizem in športno plezanje. Pri prireditvi so poleg Cankarjevega doma sodelovali še Planinske zveza Slovenije, Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK), Izobraževalni program Televizije Slovenije, nekatere založbe in posamezniki.

RAZSTAVE FOTOGRAFIJ IN KNJIG

Alpinistični maraton je 14. januarja uvedla razstava fotografij **Staneta Klemenca** v predverju Linhartove dvorane, na kateri je avtor predstavil mednarodno odpravo na Severni tečaj, na kateri je sodeloval. Naslednji večer so v Linhartovi dvorani člani lanske slovenske odprave na osemtisočak Daulagiri ob 160 diapozitivih in ob okoli 15-minutnem video posnetku pripovedovali o svojih izkušnjah in predvsem doživetjih te 8167 metrov visoke gore.

Skoraj teden dni pozneje, 21. januarja, so v literarnem klubu Lili Novy odprli dve mini knjižni razstavi: NUK je pripravil pregled slovenskega planinskega tiska, izdanega do leta 1960, Planinska založba Slovenije pa nekaj novejše planinske literature.

Tako so bila na prvi razstavi v šestih vitrinah, za katere je eksponate izbral bibliotekar NUK **Samo Kristan**, predstavljena biografska, monografska in tudi zgodovinska dela, priročniki, prvi tehnični opisi poti in smeri v Alpah, ki so jih pripravili slovenski planinci, planinski vodniki, se pravi prvi strokovni vodniški teksti v slovenskem jeziku, slikovni albumi, izdani predvsem ob obletnicah, in planinski tisk Slovencev iz Argentine, ki je bil do osamosvojitve Slovenije v matični državi prepovedan. Tako so bila med drugim na ogled dela **Fra-na Kocbeka** o **dr. Johannesu Frischaufu**, **Paulusa** o **Valentinu Staniču** iz leta 1873 (publikacija je izšla v Gorici), **Borisa Režka** Stene in grebeni, ki popisuje razvoj alpinistike v Savinjskih Alpah, Na planine **Pavla Kunaverja**, **dr. A. Brieleja** Priročnik za planince, prispevek o vzponu Valentina Staniča na Triglav, objavljen leta 1857 kot priloga Laibacher Zeitunga »Blätter aus Krain«, nemška izdaja Iz življenja gornika **dr. Juliusa Kugyja** iz leta 1925, nemški opis vzpona **Franca Kadilnika** na Grossglockner, prav tako nemški sestavek Valentina Staniča Nekaj o moji poti na Triglav na Kranjskem iz leta 1881, dr. Johannes Frischaufa Sannthaler Alpen, ki je izšlo na Dunaju, delo **F. S. Copeland** in **M. Debelak** »Kratek vodnik po slovenskih

Alpah«, ki je v angleščini izšel leta 1936, Fr. Kocbeka Vodnik za Savinjske planine, ki je leta 1894 izšel v Celju, **Mirka Kajzelja** Naš alpinizem iz leta 1932, Planinski album, ki predvsem v sliki predstavlja SPD od leta 1893 do 1923, Juliusa Kugyja Die Julischen Alpen im Bilde iz leta 1934 ter **Vojka Arka** in **Dinka Bertoncija** »Dhaulagiri in Cerro Shaihueque«.

Slovenska založba Sidarta je v treh vitrinah razstavila nekaj svojih vodnikov in drugačne literature, medtem ko je Planinska založba (ali Planinska zveza Slovenije, to na razstavi ni bilo razvidno) dala na ogled predvsem nekaj literature s slovenskih (jugoslovanskih) odprav v Himalajo in drugačnega leposlovja, tudi knjigo **Danila Cedilnika** Sledovi ptic, **Marjana Manfrede** Ledeno sonce, **Matevža Lenarčiča** Smisel in spoznanje, **Dušana Jelinčiča** Biseri pod snegom, **Nejca Zaplotnika** Pot, **Stanka Klinarja** Sto slovenskih vrhov, **Zorana Jerina** Himalaja, rad te imam, **Pavla Kunaverja** Brezna in vrhovi, **Matjaža Kmecla** S prijatelji pod macesni, **Janija Kokalja** Trenutki in knjigo več avtorjev Stoletje v gorah ter nekaj knjig **Vikija Grošlja** in **Toneta Škarje**. Nikjer ni bilo razloženo, po kakšnih kriterijih so postavljali izbrali prav te in ne katere druge knjige iz bogate zakladnice slovenske planinske literature.

PREDAVANJA O ALPINIZMU IN ALPINISTIKI

Eden od vrhuncev alpinističnega maratona sta bila popoldne in večer 21. januarja, ko je bila v Štihovi dvorani Cankarjevega doma vrsta izredno zanimivih predavanj in okroglih miz o alpinizmu. Uvedla jo je točno popoldne **Dušica Kunaver** s predavanjem o mitih in legendah iz slovenskih gora, nadaljeval pa Stane Klemenc s predavanjem o pomenu fotografije v alpinizmu. **Dr. Stojan Burnik** je eno uro govoril o prispevku Fakultete za šport pri izobraževanju alpinistov oziroma športnih pedagogov, **dr. Iztok Tomazin** v sodelovanju z **dr. Stojanom Rupnikom**, **dr. Jožetom Andlovicem** in **dr. Igorjem Tekavčičem** o alpinizmu in medicini, **prof. Tomo Virk** o alpinizmu in filozofiji ter religiji, **Pavle Kozjek** o Slovencih in svetovnem alpinizmu oziroma o tem, kako nas vidijo drugi, **mag. Peter Markič** pa o psihologiji alpinizma.

Drugi vrhunec alpinističnega maratona je bila prav tako ta dan večerna predpremiere celovečernega dokumentarnega filma scenarista in režiserja **Matjaža Fistravca** Tretji zemeljski pol, ki ga je avtor posnel v produkciji svojega Studia Alp in TV Slovenija. Ta 90-minutni film v filmskem jeziku razpleta zgodbo majhnega slovenskega naroda, ki je na izkušnjah legendarnih raziskovalcev Himalaje našel mesto svojega hrepenenja in potrditve ter se zapisal v knjigo največjih osvajačev nekoristnega sveta. Fistravec, ki je film pripravljal dve leti, je v njem zbral vrsto dokumentarnih posnetkov prvih osvajanj najvišjih himalajskih gora tedaj, ko si Slovenci na pot v Himalajo niso upali niti pomisliti, in po-

Pogovor o neskončni lahkosti plezanja – od leve proti desni Igor Škamperle, Iztok Osojnik, Iztok Tomazin, Pavle Kozjek, Miha Lamprecht, Uroš Perko, Tomaž Humar, Janez Skok
Foto: Marjan Raztresen

tem filmske posnetke o malone vseh slovenskih prvenstvenih vzponih na vrhove osemtisočakov, ki jim je dodal sedanja pričevanja prvopristopnikov in drugih plezalcev.

Še en vrhunec je bil na tem alpinističnem maratonu, predavanje **Vikija Grošlja** o Manasluju, gori smrti, zmagoslavja in spominov, v razprodani Linhartovi dvorani Cankarjevega doma, ki ga je najuspešnejši slovenski osvajalec osemtisočakov imel zadnji dan maratona, 22. januarja. Na njem je, podprto z diapozitivi, govoril o svojih treh potovanjih na osemtisočak Manaslu, leta 1983 skupaj s prijateljem **Nejcem Zaplotnikom**, čigar spominu je bilo posvečeno predavanje, in z drugimi, ko mu je gora vzela prijatelja, ki ga je pokopal in mu postavil križ na bočni moreni manasluskega ledenika, leto dni pozneje, ko je skupaj s Splitčanom **Stipetom Božičem** prišel na vrh te gore, in predlaskim, ko je Zaplotnikovo vdovo ter njene in Nejcve tri sinove po toliko letih peljal na grob pod mogočno goro.

POGLEDI S PREVISOV

Pred tem predavanjem je bila v Štihoivi dvorani okrogla miza, ki jo je moderiral **Miha Lamprecht** – prosto po **Milanu Kunderi** – naslovil Neskončna lahkost plezanja. O različnih pogledih na plezanje, alpinizem in drugačno hojo po gorah so govorili predvsem **Iztok Osojnik**, dr. **Igor Škamperle**, **Pavle Kozjek**, **Uroš Perko**, **Tomaž Humar**, **Janez Skok** in dr. **Iztok Tomazin**. Od vseh predavanj tega maratona je bilo to še najbolj obiskano, saj mu je prisostvovalo 70 do 100 poslušalcev, med njimi tudi znana alpinistična imena, kot so **Tone Škarja**, **Roman Robas**, **Franci Savenc**, **Tomaž Jamnik**, **Filip Bence** in **Andrej Štremfelj**.

Naj navedemo samo nekatere od misli razpravljalcev:

Iztok Osojnik: »Če je mraz, je dobro imeti rokavice, in če se skala postavi pokonci, je pač treba plezati, da prideš na vrh. V takem primeru ni nobene filozofije, kajti filozofira se na faksu, v gorah pa ne, ker so zakonitosti v gorah bistveno drugačne kot v drugih delih sveta, saj v dolini lahko marsikaj počneš popolnoma brez posledic, medtem ko so v gorah pojmi popolnoma jasni in je treba delati tako, kot hočejo hribi, sicer ne moreš biti tam. Kadar plezam, se mi zdi, da pijem na izviru veselja

– kot sicer povsod, le da je v dolinah pri takih izvirih veliko blata in hrupa, v gorah pa je božanski mir. Kardarkoli se lotim plezanja, me je najprej strah, kot je menda sicer vsakogar, le da to nekateri priznamo, drugi pa vsaj sprva ne, po dveh raztežajih pa nekaj pade z mene in gre od tod dalje vse brez težav. Sicer pa se vsaj mene v hribih skoraj vedno nekaj dotakne, da sem tam ves drugačen, ko pa se vrnem sem dol, spet padem v ta kotel. Ali se je še kje drugje kot v gorah mogoče tako tesno navezati na koga? V dolini ne moreš z nikomer priti tako blizu kot s soplezalcem v bivaku in v steni, kjer se dotedanjemu skoraj popolnemu neznanцу popolnoma zaupaš. Toda čeprav nismo na nobenem drugem področju udejstvovanja Slovenci tako enakovredni najvišjemu vrhu sveta kot na alpinističnem, kar smo sicer dosegli iz slabe osnove, teh vrhunskih dosežkov na alpinističnem področju še nismo vgradili v svojo narodno zavest, iz česar se vidi, kakšno prednost ima dolina pred hribi.«

Tomaž Humar: »V alpinizmu iščemo najtežavnejšo smer in v njej najlažjo pot. Ko si v steni, se je izredno pomembno takoj odločiti, kako priti preko. Dobro poznamo stavek **Ivana Cankarja** o Slovencih kot hlapcih in deklah. Mislim, da je vsak prišel na svet z nekim namenom, toda če pred težavo poklekneš, si zapravljal še tisto, kar imaš. Sicer pa gremo proti svojemu cilju po svoji volji, pri čemer ne smemo spregledati opozoril, kje naj se ustavimo in kje smo skrenili s prave poti. Vsak ima, kot je mogoče sklepati po nekaterih napotilih, v življenju svoj bonus sreče, in če spregleda opozorila, se ta pot nesrečno konča. Plezalec mora predvsem prisluhniti opozorilu od zunaj in ko misli, da je njegov namen od zunaj blagoslovljen, se odpravi v smer svoje ljubezni. To je nekako tako kot v semaforiziranem križišču: ko je zelena luč, moraš speljati. Toda kdor je s svojim plezalnim problemom športno preveč obremenjen, spregleda pomembna opozorila od zunaj, na takšna opozorila pa bi moral biti pozoren ob nesrečah drugih.«

POTI K PREOBRAZBI SAMEGA SEBE

Igor Škamperle: »Kot so alkimisti v srednjem veku iskali zlato, tako zdaj alpinisti, kot mislim, iščejo pot, ki pelje k preobrazbi samega sebe. Alkimija je zelo pove-

zovala človeka z naravo, vendar ne za mizo, ampak v dejavnosti samega sebe v naravi, ki je tudi nevarna. Smisel takega udejstvovanja ni dosežek, ki bi bil primerljiv z medaljo, saj tam ni sodnikov, pa tudi steno kot svojo preizkušnjo si izberemo sami, kar pomeni popolno svobodo. Sicer pa je plezanje kot nekakšen stik z božjim. Pod Anapurno sem doživljal, kot da so tam bogovi – povsod jih doživljaš. V Himalaji žalost, tesnoba in krize relativizirajo pot uspeha. Sicer pa je po mojem mnenju treba biti v alpinističnih smereh primerno skromen; alpinizem je upor v stehnaziranem divjanju za dobrinami, v hribih edinole lahko doživiš prvinska občutja.«

Pavle Kozjek: »Ali lahko na najvišji točki sveta, na vrhu Mount Everesta, kamor si prišel brez kisikove maske na obrazu, popolnoma trezno premišluješ, kaj počneš? Prepričan sem, da moraš že precej prej razčistiti s tem, kaj se bo tam dogajalo in si že prej dopovedati, da zmoraš tisto, kar si se odločil storiti, kajti sicer se tega podviga nima smisla lotiti. Že veliko prej se je treba primerno dobro telesno pripraviti, ob tem je treba predvsem v glavi natančno začrtati vse cilje, kajti v velikih višinah misel deluje popolnoma drugače kot v dolinah, zato mora biti v podzavesti vse do potankosti pripravljeno. Ali bom pri morebitnem pisanju knjige o svojih vzponih na najzanimivejše in najtežavnejše vrhove sveta uporabil svoje takratne zapiske? Morda, nemara pa bom vendarle pogledal le kakšno fotografijo s tega vzpona ali filmski posnetek, če obstaja. Ko sem gledal kakšno sliko ali film o teh dogajanjih, se mi je pri neki sliki v mislih natančno zarisalo takratno dogajanje, film se je zame ustavil v odločilnem trenutku in na podlagi te slike sem si potem v mislih odvrtel svoj film o takratnih dogajanjih. Najtežavnejši in najodločilnejši trenutki pa so takointako z vsemi podrobnostmi zapisani in zarisani v mojem spominu in ti filmi iz moje podzavesti bodo najpomembnejši informacijski viri pri mojem morebitnem pisanju o mojih pomembnih plezanjih.«

Iztok Tomazin: »Zakaj sem se po vsakršnem opisovanju najvišjih gora na svetu odločil za pesniško izražanje svojih občutij o tem čarnem gorskem svetu, zakaj sem se odločil za pesniško zbirko Šambala? Himalaja me je zaznamovala tisti trenutek, ko sem bil prvič tam, tisti del Himalaje, ki se imenuje Tibet, pa je zame prispodoba mistike, skrivnostnosti, kakršno sicer najdemo povsod po svetu, potem ko jo iščemo in ko poskušamo sebe umestiti v to celoto. Tam, v tistem skrivnostnem gorskem svetu, ugotovimo, da smo del vsega tega in hkrati celota vsega. Tam nemara najdemo, kar smo že dolgo iskali, ko ugotovimo, da vse to že imamo. Na koncu koncev pa mi je Himalaja enako blizu kot, na primer, Julijci. Mene se ta gorski svet ne le dotakne, ampak iz tega dotika postane stanje; trenutki takih dotikov izgubijo časovno razsežnost, saj kmalu postaneš del tega.«

V VEČNOST UJETI TRENUTKI

Janez Skok: »Fotografija, s katero se ukvarjam med svojimi pohodi v gore, je dodatna dejavnost, ki bogati osnovno goriško podjetništvo. Ko se na svojih gorskih

poteh ustavim in fotografiram, kar se mi zdi vredno fotografirati, se mi zdi, da ujamem trenutke časa. Ko si za to vzamem kaj časa, se mi zdi, da sem videl več, kot bi videl, če bi samo hodil ali plezal po hribih. Vsekakor pa je treba povedati, da težavna plezarija in fotografiranje ne gresta skupaj.«

Uroš Perko: »Tako pri športnem plezanju kot pri alpinizmu so zelo podobni občutki, le da pri prvem trajajo manj časa, vendar jih zato plezalec lahko večkrat doživi. V obeh primerih je to srečevanje človekove notranjosti z zunanjim vesoljem. V obeh primerih je to podpisovanje na nepopisano skalo. V alpinizmu gre za idealno smer, v športnem plezanju za idealno linijo, ki si jo zamisliš, pri slednjem igrajo pomembno vlogo še lepi gibi, ki spletajo takšno plezanje in ki jih potem še dolgo sanjaš. Ko prav izredno težavno smer preplezaš, sprva sploh ne veš, ali se je to v resnici zgodilo ali ne, potem si vesel, da si to preplezal, tudi zato, ker se tega ne bo treba več lotevati, zvečer, ko se zaveš pomembnosti dejanja, pa stvar pri kakšnem pivu udari ven z navdušenjem in odličnim občutkom, da si opravil nekaj zares izjemnega.«

O nekaterih drugih predavanjih s tega alpinističnega maratona bomo podrobno še poročali v posebnih prispevkih, ki so nam jih obljubili avtorji. Vsaj za nekatere od njih bi bila velikanska škoda, da bi bilo o njih seznanjenih le nekaj deset Slovencev, kolikor jih je povprečno prisostvovalo na predavanjih in okroglih mizah v Cankarjevem domu.

Moj navdih je tišina

LUCIJA HERZOG

*Če bi lahko, bi spremenila nekaj.
Tako je vse lepo – nebo, tišina, gore,
nebesni svod dotika se gorā
in seže jim tako globoko,
da ga občutim tudi jaz.*

*V gorah sem prvič začutila tisto,
kar mi bilo je do tedaj prikrito;
ampak sedaj ne čutim samo tega,
saj v meni se preliva vse –
svoboda, misli, greh in ti.*

*Kot da lebdela bi, se skušala te dotakniti,
a se ne morem – tako daleč si.
Saj moje želje so tako neskončne
kot nebo, ki skuša poljubiti gore – a njemu uspe.*

*Želim si, da bi te lahko vsaj enkrat
peljala tja globoko v gore,
da skupaj doživela bi trenutke take,
kot sem dotlej jih srkala 'z neba.*